Părintele Ioannis Romanidis: Experiența ca bază a teologiei ortodoxe

Teologia nu face parte dintre științele teoretice, ca filosofia și metafizica, ci dintre științele practice, pozitive. Și aceasta deoarece în teologia ortodoxă, la fel ca în științele pozitive, există observația și experimentul. Se observă un fenomen, cineva ajunge la o teorie, și ulterior există posibilitatea de a confirma adevărul acestei teorii.

„Omul de știință observă lucrurile pe care le cunoaște, studiindu-le și obținând prin experiență informații despre ele. În toate științele pozitive, cunoașterea este pur empirică. Potrivit Părinților Bisericii, același lucru se întâmplă și în teologie."

Astfel, înțelegem că Sfinții Părinți nu erau nici filosofi, nici metafizicieni, ci pozitiviști, empiriști, adică trăiau (empiric) luminarea și îndumnezeirea.

„Suntem absolut de acord că suntem pozitiviști. Nu acceptăm decât fenomene empirice, nimic altceva. Suntem absolut de acord în această privință. Pentru că nici Părinții nu acceptau decât fenomene empirice. Luminarea este o stare pur empirică, nimic altceva. Îndumnezeirea, tot o stare empirică. Și toată teologia Bisericii izvorăște din aceste stări empirice."

Exemplul astronomului și al microbiologului sunt semnificative, arătând că știința lor este empirică, iar nu speculativă. Din această perspectivă putem privi și teologia ortodoxă.

„Cineva ajunge astronom atunci când știe să manevreze telescopul. Acesta-i astronomul – unul care știe să citească harta astrelor și a corpurilor cerești, știe să le localizeze, să le vadă cu telescopul, să le studieze etc. Cel care vede, cel care are experiență, acela este om de știință.

Vasăzică, după cum în celelalte științe cel care deține cunoașterea și experiența și arta științei sale, acela este un om de știință, la fel și în teologie, cel care vede, fiind luminat, cel care are ochii luminați, având experiența luminării, a Rugăciunii minții, a pomenirii neîncetate a lui Dumnezeu etc., acela este teolog."

Astfel, teologia ortodoxă nu are un caracter speculativ, ci este o știință pozitivă, având la bază experimentul și observația-teorie.

„Teologia este o știință extrem de pozitivă, pentru că metoda ei de verificare este empirică. După cum există experiment în toate științele pozitive, la fel există experiment și în teologia ortodoxă. Și există și laborator de experimente, există criterii, precum și un control extrem de atent, ca să știm cine a ajuns la aceste stări.”

În științele omenești, descrierea observațiilor are drept scop repetarea și verificarea de către oricine dorește să dobândească experiență și cunoaștere.

„În orice știință, experimentele sunt descrise, iar datele științifice sunt consemnate în cărți. Pe de-o parte, avem consemnarea observațiilor, descrierea observațiilor și a experimentelor. Pe de alta, scopul acestor descrieri este să-i ducă și pe alții la aceeași observație. Deci avem observație, apoi avem descriere a observației, cu scopul de-a ajunge din nou la aceeași observație.

Un astronom descrie o parte a stelelor – adică am descrierea, am și harta, probabil am și o fotografie și, folosind telescopul, repet și eu experiența avută de cel de dinaintea mea. Adică el a avut experiența și a descris-o, scopul descrierii fiind și să-mi transmită ce a văzut, dar și să mă pregătească să văd și eu, la rândul meu, fie în mintea mea, fie într-o fotografie, fie prin telescop. Vasăzică, scopul descrierii este repetarea. Observație – descriere – repetare a observației.

Exact același lucru se întâmplă și în tradiția patristică. Observatorii sunt cei îndumnezeiți – au vederea lui Dumnezeu, o descriu, iar scopul descrierii este repetarea observației. Prin urmare avem îndumnezeirea, exprimarea îndumnezeirii, cu scopul de a ajunge și noi la îndumnezeire. Vasăzică, exact aceeași metodă științifică pe care o întâlnim în toate științele pozitive o întâlnim și în teologia ortodoxă. Cu deosebirea că, atâta vreme cât în științele pozitive ceea ce este descris este descriptibil, în teologia ortodoxă, ceea ce este descris este indescriptibil.

Prin urmare există experiența îndumnezeirii, care e vederea lui Dumnezeu, numai că ceea ce se observă este cu neputință de descris, și în consecință e înfățișat în așa fel încât să fie clar că este indescriptibil. Și Părinții subliniază permanent că Dumnezeu este indescriptibil și indescriptibil și indescriptibil. Și totuși Îl descriu. Îl descriu cu acele înțelesuri care au un caracter simbolic, și fără nici o îndoială că

de aceea avem teologie apofatică, pentru că fiecare afirmație își are și negația ei. Nu pentru că Dumnezeu ar fi afirmație și negație, ci pentru că Dumnezeu transcende și afirmația, și negația.”

Cei îndumnezeiți au experiența personală a lui Dumnezeu, văd slava lui Dumnezeu. Însă, pentru că există deosebire între creat și necreat, și pentru că Dumnezeu, chiar și atunci când Se arată, rămâne taină și cu neputință de descris, de aceea și teologia ortodoxă este apofatică, dar nu agnostică. În acest punct se deosebește teologia ortodoxă de științe.

„În celelalte științe, ceea ce se descrie este descriptibil, poate fi descris. Sunt culori, forme, simboluri matematice etc., și putem vorbi despre toate aceste lucruri. Știm că se află în mișcare, că au masă, greutate, viteză etc. Pe când în teologie, ceea ce vede omul în îndumnezeire, cu excepția firii omenești a lui Hristos, este indescriptibil. Nu are absolut nici o asemănare cu nimic din cele create. Nu există nici o asemănare pe baza căreia să-L putem descrie prin comparație cu orice alt lucru. Nu are nici culoare, nici formă, nici mărime, nici înălțime, nici greutate, nimic. Nu are nimic în comun cu nici un lucru creat, cu toate aceste pe care le știm din experiența noastră prin pipăit, prin miros, prin ochii noștri, prin mintea noastră, prin urechile noastre, nu are legătură cu nici o experiență pe care am putea noi s-o avem, fie ea senzorială ori intelectuală. Cel care poartă numele de Dumnezeu este cu desăvârșire diferit. Absolut nici o asemănare.

Părinții subliniază iară și iară lucrul acesta. Și de unde știu ei că nu există nici o asemănare? Din experiență. Însăși experiența îndumnezeirii i-a învățat că nu există nici o asemănare. Nu-i nici întuneric, nici lumină. Și avem toate aceste expresii frumoase ale teologie apofatice, și tocmai în asta constă deosebirea față de științele pozitive – științele pozitive se ocupă cu descriptibilul, iar teologia cu indescriptibilul.

Prin urmare, criteriul teologiei ortodoxe nu este limbajul frumos, pe care-l folosim noi când teologhisim apofatic. Sunt unii care aruncă cu vorbele; folosesc limbajul frumos al teologiei apofatice – și știți, acest limbaj are o mare poezie, te cutremură felul acesta de gândire. Dar unii sunt cutremurați de ideile teologiei apofatice fără a ști unde sunt temeliile acestei teologii, și teologhisesc apofatic. Și teologhisirea asta a lor sfârșește prin a fi frumoasă compilație de gânduri și cuvinte frumoase. Ce vreau să spun e că teologia a ajuns să fie confundată cu

vorbăria frumoasă”

Temelia teologiei catafatice și apofatice este experiența Revelației, nu speculația rațională. Și din această experiență izvorăsc deopotrivă și teologia catafatică, și cea apofatică.

Pr. Ioannis Romanidis, ***Dogmatica Empirică*** (explicată de Mitr. Ierotheos Vlachos), vol. I, trad. Din greacă de Tatiana Petrache, Ed. Doxologia, 2014, p. 170 – 174.